

Vergaderjaar 2023–2024

36 480

Verkiezingen 2023

Nr. 1

VERSLAG VAN DE COMMISSIE VOOR HET ONDERZOEK VAN DE GELOOFSBRIEVEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 5 december 2023

Inleiding

Verkiezingen in een democratie zijn een feestje, zegt mijn vader altijd. Mijn ouders voelen dat ook echt zo: voor zover ik weet hebben mijn ouders geen verkiezingen gemist sinds zij stemgerechtigd zijn in Nederland. Dat is ook niet gek want zij hebben de keerzijde en afwezigheid van democratie gezien. Tijdens het schrijven van dit verslag bedacht ik me dat ik eigenlijk nooit heb gevraagd of mijn ouders dan ook wel op mij stemmen. Maar die vraag is natuurlijk niet gepast want juist het stemgeheim is een essentieel onderdeel van vrije en eerlijke verkiezingen.

Vandaag breng ik namens de commissie voor het onderzoek van de Geloofsbrieven verslag uit over het verloop van de verkiezingen, de vaststelling van de verkiezingsuitslag en de toelating van de leden. Deze taken volgen uit artikel 7.6 van het Reglement van Orde van de Tweede Kamer. De Grondwettelijke grondslag van deze taken is artikel 58 van de Grondwet.

Op 7 juli 2023 viel het kabinet waardoor vervroegde Tweede Kamerverkiezingen moesten worden uitgeschreven. Een week later werd bekend gemaakt dat de Tweede Kamerverkiezingen op 22 november 2023 zouden gaan plaatsvinden. In vier maanden tijd dienden de Kiesraad en gemeenten te zorgen voor een uitvoerbaar en controleerbaar verkiezingsproces. Het verkiezingsproces moet eerlijk, transparant en controleerbaar verlopen. En voldoen aan de waarborgen van onder meer toegankelijkheid, stemgeheim en stemvrijheid. Een feestje noemde ik dat net. Maar zoals elk feestje, moet dat ook georganiseerd worden. De organisatie van de verkiezingen wordt hoofdzakelijk uitgevoerd door gemeenten. Zij hebben wederom keihard gewerkt om in korte tijd te zorgen voor een uitvoerbaar verkiezingsproces. In 9.500 stembureaus kon worden gestemd. Het organiseren van het stem- en telproces is een enorme operatie. Van de vrijwilligers overdag op het stembureau, het op tijd

bestellen van potloden tot het transporteren van de stembussen, het fysiek inrichten van het telproces, het invullen van formulieren en de controles daarvan, het beveiligen van de stembiljetten, het invoeren van de uitslagen in apart opgezette standalone computers en nog veel meer. Het is bewonderingswaardig hoe alle gemeenten dat met hun medewerkers en vrijwilligers voor elkaar hebben gekregen. Al diegenen die hebben meegeholpen aan het organiseren van deze Tweede Kamerverkiezingen, verdienen niet anders dan lof en complimenten. Wij zijn al deze mensen veel dank verschuldigd, want zonder al deze fenomenale inspanningen zouden wij hier vandaag niet hebben gezeten. Veel dank, namens de commissie maar ik denk dat ik die dank ook namens de gehele Kamer mag uitspreken.

Nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslag

Voor het eerst werd er bij deze Tweede Kamerverkiezingen gewerkt met de nieuwe procedure voor de vaststelling van de verkiezingsuitslag. Op 1 januari 2023 is namelijk de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen in werking getreden. Deze wet introduceert in de Kieswet de mogelijkheid van centrale stemopneming. Sinds dit jaar kunnen alle gemeenten kiezen dus tussen een centrale stemopneming of een decentrale stemopneming:

- Kiest de gemeente voor centrale stemopneming (CSO) dan worden op de verkiezingsavond de stemmen alleen op lijstniveau geteld. De volgende dag worden alle stemmen centraal geteld, zowel op lijst- als kandidaatsniveau. De uitkomsten daarvan worden vergeleken met de voorlopige telling op lijstniveau van de dag ervoor.
- Bij decentrale stemopneming (DSO) wordt door het stembureau op de verkiezingsavond zowel op lijst- als kandidaatsniveau geteld. Vervolgens wordt de volgende dag gecontroleerd op eventuele verschillen of vermeende fouten in de telling van woensdagavond. Bij constatering daarvan worden de stemmen van de betreffende stembureaus herteld.

De Kiesraad heeft gemeenten geadviseerd om te kiezen voor de centrale stemopneming, zodat de definitieve tellingen op lijst- en kandidaatsniveau de volgende dag kan worden overgelaten aan uitgeruste tellers van de gemeentelijk stembureaus. Het merendeel van de gemeenten (55 procent) heeft bij deze verkiezingen gekozen voor de centrale stemopneming. Bij de verkiezingen voor de provinciale staten en Waterschappen in maart 2023 koos nog maar 40 procent van de gemeenten hiervoor.

Een andere belangrijke wijziging voortvloeiend uit de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen is dat de Kamer de processenverbaal van alle stembureaus niet meer op de vijfde dag na de dag van stemming ontvangt maar pas nadat de Kiesraad haar taken heeft afgerond. Dit zorgt ervoor dat de tijdsdruk voor de werkzaamheden van de commissie hoger is. Daarentegen betekent dit ook dat alle processenverbaal al uitvoerig zijn gecontroleerd door de Kiesraad voordat de commissie met haar onderzoek begint. Feitelijk controleert de commissie de controle door de Kiesraad. Eenvoudig gezegd is het proces eigenlijk als volgt: telling op lijstniveau, complete telling dag daarna, controle op het gemeentelijk stembureau, controle door de Kiesraad. Bij een decentrale telling wordt er direct integraal geteld, controle door het gemeentelijk stembureau en vervolgens controle door de Kiesraad. Daarbij hanteren veel gemeenten het 4-ogen principe en hebben veel gemeenten zelf nog extra controles ingebouwd. De commissie zou omschreven kunnen worden als het laatste slot op de deur: na alle controles kijkt de commissie nog eens goed naar bijzonderheden en onverklaarde telverschillen.

Het verloop van de verkiezingen en de vaststelling van de verkiezingsuitslag

Werkbezoeken aan stembureaus tijdens telproces

Als voorbereiding op haar taken heeft de commissie een aantal werkbezoeken afgelegd. De commissie is op de avond van de verkiezingsdag, op woensdag 22 november jl., bij een aantal stembureaus gaan kijken om kennis te kunnen nemen van het telproces, de organisatie daarvan en de ingebouwde controles. De commissie is op bezoek geweest bij gemeenten waar decentraal werd geteld alsmede bij gemeenten waar centraal werd geteld. Daarnaast is de commissie ook op bezoek geweest bij een centrale stemopneming. Het was indrukwekkend om te zien hoe er met vele vrijwilligers en medewerkers van gemeenten op een gestructureerde manier werd geteld. Het verkiezingsproces is transparant en controleerbaar. In het telproces zitten meerdere waarborgen en er is altijd een controle, zoals hiervoor ook beschreven. Zo heeft het gemeentelijk stembureau nu een rol in het vaststellen van de uitslag op gemeentelijk niveau. De zitting van het gemeentelijk stembureau is openbaar en dus is er nog een extra mogelijkheid voor controle en eventueel herstel. Daarnaast kan de Kiesraad vervolgens bij het vermoeden van een fout een uitslag terugverwijzen naar het gemeentelijk stembureau voor nader onderzoek en/of een eventuele hertelling.

Om als commissie verslag te kunnen uitbrengen over het verloop van de verkiezingen en de vaststelling van de verkiezingsuitslag worden dus de processen-verbaal van alle stembureaus gecontroleerd. Deze controle is op donderdag 30 november en vrijdag 1 december 2023 uitgevoerd door tientallen medewerkers van de Tweede Kamer hier in de plenaire zaal. Ook hen zijn wij veel dank verschuldigd: in twee dagen tijd zijn alle processen-verbaal gecontroleerd. Uit deze controle is een aantal observaties naar voren gekomen.

Onregelmatigheden / bijzonderheden

De commissie heeft bij de controle van de processen-verbaal onder andere gekeken naar de onregelmatigheden en bijzonderheden die zijn genoteerd en naar de bezwaren van kiezers. Hieruit zijn de volgende observaties naar voren gekomen:

- De toegankelijkheid van stembureaus zorgt nog steeds voor problemen en bezwaren van kiezers, met name als het gaat om de toegankelijkheid voor rolstoelen en scootmobiels. Dit is een terugkerend probleem.
- Veel kiezers klaagden over het gebrek aan privacy in het stemhokje. Zo gaven veel kiezers aan dat andere mensen makkelijk konden zien wat ze stemden, waarbij ook de grootte van het stembiljet vaak als reden werd genoemd.
- In verschillende gemeenten zijn stempassen en/of volmachten uit andere gemeenten onterecht goedgekeurd. Voor veel kiezers lijkt het onduidelijk dat met een stempas niet in een andere gemeente gestemd kan worden en dat daarvoor een kiezerspas aangevraagd moet worden.
- De vindbaarheid en bereikbaarheid van stembureaus wordt als onvoldoende ervaren.
- De formulieren zijn erg complex. Daar lopen medewerkers en vrijwilligers tegen aan en dat leidt tot onnodige slordigheden en fouten.

De commissie heeft ook bijzonderheden van andere aard geconstateerd, die zij de Kamer niet wil onthouden:

- Is een mevrouw vast komen te zitten met haar vinger in de stembus. Hierdoor moest de stembus vroegtijdig worden geopend, zodat de mevrouw in kwestie kon worden bevrijd uit haar hachelijke positie.
- Viel in een stembureau in loop van de avond de elektriciteit uit. De rest van de avond is er dus gestemd bij kaarslicht.
- Zat het slot van een stembus zo vast, dat een slijptol noodzakelijk bleek te zijn.
- En is een persoon die de stempas van zijn tweelingbroer wilde inleveren geweigerd. Helaas voor hem was het zijn tweelingbroer namelijk al wel gelukt om met zijn stempas te stemmen.

Vervolgens heeft de commissie de onverklaarde telverschillen onderzocht. De commissie heeft een telverschil van 15 als richtlijn genomen: een lager getal zou namelijk onuitvoerbaar zijn en bij een hoger getal zouden veel gevallen niet tot nader onderzoek leiden. Bij 9 processen-verbaal bleek het onverklaarde telverschil groter dan 15 te zijn. Dat betrof twee stembureaus te Rotterdam, een te Amsterdam, een te Haarlemmermeer, een te Utrecht en zoals bekend: vier te Tilburg. De Kiesraad hanteert als uitgangspunt dat alle verklaarde verschillen boven de 2 procent tot hertelling dienen te leiden. Onverklaarde telverschillen leiden in het geval van een centrale stemopneming in de regel tot hertelling van het aantal toegelaten kiezers en uiteraard tot het verzoek om toelichting. De commissie constateerde dus telverschillen groter dan 15 bij vier stembureaus in één gemeente waar gebruik is gemaakt van een centrale stemopneming: het ging om meer toegelaten kiezers dan het aantal getelde stembiljetten. De commissie was hier alert op omdat dit zou kunnen betekenen dat stemmen van mensen niet meegenomen zijn in de telling. In een democratie telt immers elke stem. Uit de Kieswet (artikel V 4a) volgt dat alleen de Tweede Kamer kan besluiten tot hertelling: daar is zodoende een Kamerbesluit voor nodig. Aangezien de commissie pas vrijdagavond haar onderzoek kon afronden en de Kieswet vereist dat woensdag de nieuwe Tweede Kamer geïnstalleerd wordt, was het noodzakelijk dat de Kamer op zaterdagochtend 2 december 2023 bijeenkwam en dat de hertelling op zaterdagmiddag nog plaatsvond. De commissie is de gemeente Tilburg erkentelijk voor de inspanningen die onverwacht gepleegd moesten worden op zaterdagmiddag. Positief en met goede moed gingen medewerkers en vrijwilligers, die pas vrijdagavond laat te horen kregen dat zij aan het werk moesten op zaterdag, aan de slag met het hertellen. Ook is de commissie de collega's hier in de zaal erkentelijk: het laten bijeenkomen van de Tweede Kamer op zaterdagochtend is bepaald niet gebruikelijk, maar was naar het oordeel van de commissie wel noodzakelijk. In toekomst kan dit anders, waarover later meer. De onverklaarde telverschillen werden zo goed als opgelost.

Aanbevelingen voor volgende verkiezingen

Op basis van haar onderzoek en ervaringen doet de commissie een aantal aanbevelingen voor volgende verkiezingen:

- Ten eerste de kwestie van het nemen van een Kamerbesluit. Op grond van de wet is een Kamerbesluit noodzakelijk om hertelling in een gemeentelijk stembureau te gelasten. Het effect hiervan is echter dat alle ogen gericht zullen zijn op die gemeente, met alle gevolgen van dien voor die betreffende gemeente, en kan het woord «hertelling» direct een eigen leven gaan leiden.

In het verlengde hiervan vraagt de commissie uitdrukkelijk aandacht voor de termijnen die nu volgen uit de Grondwet en de Kieswet. De commissie heeft feitelijk 1,5 dag om haar werk te doen en als uit de bevindingen een hertelling volgt, moet dat in het weekend plaatsvin-

den. Dergelijke termijnen zijn te krap. Het verdient de aanbeveling om te onderzoeken of de termijnen anders vormgegeven kunnen worden.

- Ten tweede beveelt de commissie, in navolging van de Kiesraad, aan dat de wetgever een duidelijke tolerantiegrens formuleert ten aanzien van telverschillen, zowel verklaard als onverklaard. Zo kunnen er verschillen zijn tussen de woensdagavondtelling en de donderdagtelling bij een centrale stemopneming. Maar ook na controle door het gemeentelijk stembureau en zelfs nog na controle door de Kiesraad kunnen er telverschillen resteren. Het is van belang om een duidelijke richtlijn te hebben welke telverschillen acceptabel zijn en welke niet, maar ook welke handelingen dan plaats moeten vinden. Met andere woorden: wanneer en wat moet herteld worden. Duidelijkheid hierover komt zowel de uitvoerbaarheid als de controleerbaarheid ten goede.
- Centrale stemopneming:
Ten derde heeft de commissie kunnen zien dat de centrale stemopneming zorgt voor een gestructureerd en vooral betrouwbaar en controleerbaar telproces. De centrale stemopneming is echter ook een enorme organisatie voor veel gemeenten. Zeker in het geval van vervroegde verkiezingen brengt dit proces veel druk met zich mee, vooral als gemeenten nog niet veel ervaring hebben met de centrale stemopneming. Voor kleinere gemeenten kan een decentrale telling namelijk toch handiger en praktischer zijn, gelet op de hoeveelheid uitgebrachte stemmen aldaar. Het is daarbij van belang dat het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties faciliteert dat gemeenten van elkaar kunnen leren en dat gemeenten die voor het eerst met een centrale stemopneming gaan werken gebruik kunnen maken van de kennis en structuur die bijvoorbeeld in de gemeente Rotterdam al met meerdere verkiezingen is opgebouwd.
- Toegankelijkheid stembureaus:
Ten vierde is de toegankelijkheid van stembureaus voor rolstoelen en scootmobiel een terugkerend probleem. Kiezers hebben ook tijdens deze verkiezingen hier herhaaldelijk op gewezen. De commissie beveelt aan om hier voor volgende verkiezingen echt werk van te maken en ervoor te zorgen dat alle stembureaus voortaan volledig toegankelijk zijn voor rolstoelen en scootmobiel.
- Het stembiljet:
Ten vijfde bestaan al langer zorgen over de grootte van het stembiljet en de vertraging daardoor voor het stem- en telproces. Ook bij deze verkiezingen werd dit probleem weer duidelijk zichtbaar. Bij de Europese Parlementsverkiezingen in juni 2024 zal in een aantal gemeenten met een kleiner stembiljet worden geëxperimenteerd. Het stemmen mag echter niet onnodig complexer worden. Daarnaast leven er bij gemeenten ook zorgen over de gevolgen voor het telproces.
- Stemmen in een andere gemeente:
Ten zesde constateert de commissie dat een veel voorkomende onregelmatigheid is dat in een andere gemeente wordt gestemd, terwijl de wet voorschrijft dat gestemd dient te worden in de gemeente waar de kiezer woonachtig is. Uit de stempas blijkt deze regel echter niet duidelijk, terwijl dat wel zou moeten. Daarbij beveelt de commissie aan om de duidelijkheid van de stempas onder de loep te nemen.
- Werving stembureauleden en tellers:
Ten zevende zijn er gemeenten die bij deze vervroegde verkiezingen worstelden met de werving van voldoende stembureauleden en

tellers. De commissie doet de aanbeveling om voor gemeenten duidelijk in kaart te brengen welke wervingscampagnes goed werken en waarin gemeenten met vergelijkbare samenstellingen van elkaar kunnen leren. Bijvoorbeeld kan meer worden gekeken naar grotere wervingsacties onder studenten, het onderdeel zijn van maatschappelijke stages, inzet op het meer stimuleren van deelname onder ambtenaren, en een onderzoek in hoeverre de hoogte van de vergoeding van invloed kan zijn op de werving.

- Vervroegde verkiezingen:
Ten achtste blijft de tijdsdruk in het geval van vervroegde verkiezingen een aandachtspunt. Normaal gesproken nemen zeker de grote gemeenten een half jaar de tijd om het verkiezingsproces voor te bereiden. De commissie heeft geconstateerd dat vervroegde verkiezingen een enorme impact hebben op gemeenten. Zo is het de commissie ter ore gekomen dat op het laatste moment bijvoorbeeld vakantieverloven van medewerkers zijn ingetrokken. In gesprekken met gemeenten werd ook duidelijk dat het van essentieel belang is dat de datum van de verkiezingen in het geval van vervroegde verkiezingen snel bekend wordt gemaakt.
- Formulieren stembureaus vereenvoudigen:
Ten negende zijn met de introductie van de centrale stemopneming zijn er nog meer verschillende formulieren bij gekomen. En ook bij deze verkiezingen constateert de commissie dat invulfouten, oftewel slordigheden, daardoor nog steeds veel voorkomen. Voor stembureauleden, vaak vrijwilligers, moeten de formulieren zo helder en eenvoudig mogelijk zijn om in te vullen. Begrijpelijker formulieren bieden daarnaast meer inzicht voor kiezers, gemeenten, Kiesraad en de Tweede Kamer in het verloop van het verkiezingsproces. De commissie sluit zich daarom aan bij het advies van de Kiesraad om al deze formulieren te vereenvoudigen.
- Tot slot merkt de commissie op dat kiezers de commissie voor het onderzoek van de Geloofsbrieven niet weten te vinden. De commissie beveelt aan om te blijven werken aan de vindbaarheid en bereikbaarheid ten aanzien van de verkiezingen.

De toelating van de leden

De commissie voor het onderzoek van de Geloofsbrieven beoordeelt of de door de Kiesraad benoemde personen als lid van deze Kamer kunnen worden toegelaten. Ten behoeve hiervan onderzoekt de commissie de geloofsbrieven. De geloofsbrieven zijn de documenten waarmee wordt aangetoond dat een gekozene voldoet aan alle eisen van het Kamerlidmaatschap. De geloofsbrieven bestaan uit:

- (1) de schriftelijke kennisgeving van de voorzitter van de Kiesraad, waarbij aan de gekozene mededeling wordt gedaan van zijn benoeming op grond van de verkiezingsuitslag;
- (2) de schriftelijke mededeling van de benoemdverklarde aan de Tweede Kamer dat de benoeming wordt aanvaard;
- (3) een gewaarmerkt afschrift van een uittreksel uit de gemeentelijke bevolkingsadministratie waaruit blijkt dat de betrokkene de vereiste leeftijd heeft bereikt, de Nederlandse nationaliteit bezit en niet uit het kiesrecht is ontzet;
- (4) een persoonlijk ondertekende verklaring over alle openbare betrekkingen die de benoemde bekleedt en geen functies te vervullen die onverenigbaar zijn met het lidmaatschap van de Kamer.

- (5) Bij de verklaring over alle openbare betrekkingen is gekeken naar artikel 57 van de Grondwet en artikel 1 van de Wet incompatibiliteiten Staten-Generaal en Europees Parlement.

De commissie meldt dat mevrouw Bouchallikh haar benoeming niet heeft aanvaard. Voor alle door de Kiesraad 150 benoemden die de benoeming hebben aanvaard heeft de commissie vastgesteld dat zij als lid kunnen worden toegelaten tot de Kamer. De commissie stelt daarom voor als lid van de Kamer toe te laten, nadat zij de eed respectievelijk de verklaring of de belofte hebben afgelegd, de volgende leden:

- 1 **M. Aardema** te Drachten
- 2 **A.A. Aartsen** te Terheijden
- 3 **I. El Abassi** te Utrecht
- 4 **M. Agema** te 's-Gravenhage
- 5 **S.R.T. van Baarle** te Rotterdam
- 6 **P. Bamenga** te Eindhoven
- 7 **T.H.P. Baudet** te Amsterdam
- 8 **B. Becker** te Wassenaar
- 9 **S.M. Beckerman** te Groningen
- 10 **M.H. Bikker** te Gouda
- 11 **R.B. Blaauw** te Winschoten
- 12 **H. Bontenbal** te Ridderkerk
- 13 **M.C.H. Boon** te Bergen op Zoom
- 14 **V.H. van den Born** te Den Helder
- 15 **M. Bosma** te Amsterdam
- 16 **D.G. Boswijk** te Kockengen
- 17 **W. Boutkan** te Almere
- 18 **R.P. Brekelmans** te Oisterwijk
- 19 **L. Bromet** te Monnickendam
- 20 **F.H. Bruyning** te Almere
- 21 **E. van der Burg** te Amsterdam
- 22 **T.J. Bushoff** te Groningen
- 23 **A.A.H. van Campen** te Zwolle
- 24 **D.G.M. Ceder** te Amsterdam
- 25 **G. Chakor** te Groningen
- 26 **R.A.B. Claassen** te Landgraaf
- 27 **P.P. Crijns** te Landgraaf
- 28 **L.A.J.M. Dassen** te 's-Gravenhage
- 29 **M. Deen** te Zandvoort
- 30 **A.P.C. van Dijck** te 's-Gravenhage
- 31 **J.P. Dijk** te Groningen
- 32 **D.J.H. van Dijk** te Benthuizen
- 33 **E. van Dijk** te 's-Gravenhage
- 34 **I. van Dijk** te Gemert
- 35 **O.C. van Dijk** te Amersfoort
- 36 **B.J. Eerdmans** te Rotterdam
- 37 **W.P.J. van Eijk-Nagel** te Weert
- 38 **U. Ellian** te Almere
- 39 **D.A. Ergin** te Schiedam
- 40 **S.P.A. Erkens** te Kerkrade
- 41 **E.R.F. Esser** te 's-Hertogenbosch
- 42 **M.H.M. Faber** te Hoevelaken
- 43 **A.J. Flach** te Hendrik-Ido-Ambacht
- 44 **G.J.W. Gabriëls** te Weert
- 45 **D.J.G. Graus** te Heerlen
- 46 **P.A. Grinwis** te 's-Gravenhage
- 47 **P.C. de Groot** te Harderwijk
- 48 **J.P. van Haasen** te Zaandam
- 49 **E. Heinen** te 's-Gravenhage
- 50 **L.M.J.S. Helder** te Venlo
- 51 **S.T.M. Hermans** te Vreeland
- 52 **R.Y. Hertzberger** te Rotterdam

53 **H.D. Heutink** te Enschede
54 **Y.J. van Hijum** te Laag Zuthem
55 **D.H. Hirsch** te Amsterdam
56 **P.H. van der Hoeff** te Philippine
57 **H. Holman** te Roden
58 **H.E. de Hoop** te Wommels
59 **F.L. Idsinga** te Amsterdam
60 **D.E.M.C. Jansen** te Groningen
61 **F.J.H. Jansen** te Amsterdam
62 **R.A.A. Jetten** te Ubbergen
63 **L.W.E. de Jong** te 's-Gravenhage
64 **A.S. Joseph** te Soest
65 **I. Kahraman** te Rijssen
66 **R.J. Kamminga** te Zuidbroek
67 **B.C. Kathmann** te Rotterdam
68 **M.C.G. Keijzer** te Edam-Volendam
69 **B. van Kent** te 's-Gravenhage
70 **A. Kisteman** te Zwolle
71 **J.F. Klaver** te 's-Gravenhage
72 **M. Koekkoek** te Utrecht
73 **A. Kops** te Overasselt
74 **A.H.J. de Kort** te Veldhoven
75 **I. Kostić** te Hilversum
76 **S.C. Kröger** te Amsterdam
77 **H.M. Krul** te Den Helder
78 **A. Lahlah** te Tilburg
79 **T.M.T. van der Lee** te Amsterdam
80 **S. Maatoug** te Leiden
81 **B. Madlener** te Rockanje
82 **V. Maeijer** te Krimpen aan den IJssel
83 **L.M.C. Marijnissen** te Oss
84 **G. Markuszower** te Amsterdam
85 **C. Martens-America** te Amsterdam
86 **R.F. van Meetelen** te Bergen op Zoom
87 **G.F.C. van Meijeren** te 's-Gravenhage
88 **W.J.H. Meulenkamp** te Ambt-Delden
89 **I.J.M. Michon-Derkzen** te 's-Gravenhage
90 **M. Mohandis** te Gouda
91 **J. Mooiman** te Zoetermeer
92 **E. Mulder** te Zwolle
93 **S. Mutluer** te Zaandam
94 **J.M. Nijhof-Leeuw** te Hengelo, Overijssel
95 **M. van Nispen** te Breda
96 **J. Nordkamp** te Losser
97 **P.H. Omtzigt** te Enschede
98 **T. van Oostenbruggen** te De Meern
99 **E. Ouwehand** te 's-Gravenhage
100 **S.T.P.H. Palmen-Schlangen** te Leersum
101 **J.M. Paternotte** te Leiderdorp
102 **M.H. Patijn** te Hilversum
103 **M.L.J. Paul** te Amsterdam
104 **W. Paulusma** te Groningen
105 **C.R. Pierik** te Genemuiden
106 **A. Pijpelink** te Middelburg
107 **K.P. Piri** te 's-Gravenhage
108 **C.A.M. van der Plas** te Deventer
109 **A. Podt** te Utrecht
110 **J. Pool** te Kampen
111 **W.L. Postma** te 's-Gravenhage
112 **Q.M. Rajkowski** te Utrecht
113 **D. Ram** te Groningen
114 **I. Rooderkerk** te Amsterdam
115 **R. de Roon** te Aardenburg

- 116 **J.P.S. Six Dijkstra** te Utrecht
117 **E. Slagt-Tichelman** te Assen
118 **P. Smitskam** te Zoetermeer
119 **J.C. Sneller** te 's-Gravenhage
120 **A.J. Soepboer** te Nijewier
121 **C. Stoffer** te Elspeet
122 **L.C.J. Stultiens** te 's-Gravenhage
123 **C. Teunissen** te 's-Gravenhage
124 **J. Thijssen** te Muiderberg
125 **J.Z.C.M. Tielen** te Utrecht
126 **F.C.G.M. Timmermans** te Maastricht
127 **M. Tseggai** te 's-Gravenhage
128 **G.P. Tuinman** te Oud Beijerland
129 **J.J.M. Uitermark** te Vijfhuizen
130 **J.J.T.M. Valize** te Venlo
131 **E.C. Vedder** te Ruinerwold
132 **M.K. van der Velde** te Utrecht
133 **C.C.J. Veldkamp** te Londen, Groot-Brittanië
134 **H.N. Veltman-Kamp** te Otterlo
135 **H. Vermeer** te Harderwijk
136 **J.A. Vijlbrief** te Woubrugge
137 **E. Vlottes** te Apeldoorn
138 **M. Vondeling** te Rhooen
139 **J.H. de Vree** te Hardinxveld-Giessendam
140 **A. de Vries** te Leeuwarden
141 **J.N. van Vroonhoven-Kok** te Hilversum
142 **C. van der Wal-Zeggelink** te Harderwijk
143 **R.M. Welzijn** te Rotterdam
144 **J.J. van der Werf** te Voorburg
145 **E.M. Westerveld** te Nijmegen
146 **R.J. White** te Purmerend
147 **G. Wilders** te 's-Gravenhage
148 **D. Yeşilgöz** te Amsterdam
149 **C.R. van Zanten** te Amsterdam
150 **F.A. Zeedijk-Raeven** te Eindhoven

Conclusie

De commissie voor het onderzoek voor de Geloofsbriefen komt tot de conclusie dat de Tweede Kamerverkiezingen op 22 november 2023 eerlijk, transparant en controleerbaar zijn verlopen. Ook voldoen deze Tweede Kamerverkiezingen aan de waarborgen van toegankelijkheid, stemgeheim en stemvrijheid. Voorts concludeert de commissie dat de zojuist genoemde 150 personen toegelaten kunnen worden als lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Tot slot dank ik mijn medecommissieleden, mevrouw Hülya Kat, de heer Alexander Kops en de heer Harmen Krul en uiteraard onze gewaardeerde griffier: de heer Yuri Kling en onze communicatieadviseur mevrouw Samira Kleijn. Rest mij alle collega's te danken voor het in mij gestelde vertrouwen als voorzitter van deze commissie. Dat ik een bijdrage heb mogen leveren aan democratische verkiezingen in het land dat mijn ouders en mij vrijheid en democratie heeft gegeven, beschouw ik als buitengewoon eervol.

De voorzitter van de commissie,
Ellian

De griffier van de commissie,
Kling